

Radicale vernieuwing zorg

Ondersteund door

Intimiteit en seksualiteit in de ouderenzorg

Geplaatst op 21 juni 2021

Wat hebben (aankomende) zorgmedewerkers in de ouderenzorg nodig aan kennis en vaardigheden om de behoefte aan intimiteit en seksualiteit van bewoners/cliënten bespreekbaar te maken? Het CIVIL-project van Rutgers en Vilans ontwikkelt handreikingen om hen op weg te helpen. Ymke Kelders en Noëlle Sant vertellen er meer over in dit artikel én in een podcast voor RVWO (zie kader).

Aanraking is een levensbehoefte. Intimiteit en seksualiteit horen bij het leven van ieder mens. “Iedereen vindt het fijn dat anderen soms nabij zijn, dat je intiem kunt zijn met iemand of dat je seksueel actief kunt zijn”, zegt Ymke Kelders (programmamedewerker Zorg & Informatie bij [Rutgers](#), kenniscentrum seksualiteit). “Die behoefte verdwijnt niet met het ouder worden, als je een ziekte of beperking hebt of in een verpleeghuis gaat wonen, maar dit kan soms wel gevolgen hebben voor het beleven van intimiteit en seksualiteit. Bijvoorbeeld door klachten als gevolg van de ziekte/aandoening, door medicatie, gebrek aan privacy, schaamte of ongemak bij de persoon zelf of de ontwijkende/afwachtende houding van zorgprofessionals. (Zie ook [deze link](#).)

Noëlle Sant

Hoe begin je erover?

Zorgprofessionals roeren het onderwerp 'intimiteit en seksualiteit' lang niet altijd aan. "Ze zeggen nogal eens: 'Bij iemand van boven de 80 speelt dat toch niet meer?' Zorgprofessionals koppelen behoeften dan aan leeftijd", zegt Noëlle Sant (kennismanager bij [Vilans](#), landelijke kennisorganisatie voor de langdurende zorg). "Ten onrechte. Huidhonger blijft een leven lang. Maar als je denkt dat ouderen die behoeften niet hebben, zie je ze ook niet. Om met Cruyff te spreken: je gaat het pas zien als je het doorhebt." Ook medewerkers die wél weten hoe belangrijk intimiteit en seksualiteit ook voor ouderen zijn, gaan hierover niet altijd in gesprek met hen. Zij zien het vaak als een privéonderwerp. Of ze weten niet hoé ze dit moeten bespreken. Dat leren ze dan ook niet echt tijdens hun opleiding. Uit onderzoek van Rutgers (2021) onder meer dan 100 mbo-studenten bleek dat slechts 34 procent zich bekwaam voelt om over intimiteit en seksualiteit in gesprek te gaan met ouderen. "Maar als je persoonsgerichte zorg wilt verlenen, dan hoort dat er wel gewoon bij", stelt Noëlle. "Meer aandacht hiervoor draagt bij aan de kwaliteit van leven en het welzijn van bewoners en cliënten."

Bespreekbaar maken

Bij het bespreekbaar maken van intimiteit en seksualiteit hoort om te beginnen dat je laat merken dat dit er gewoon mag zijn. Dit betekent dat je het taboe doorbreekt door bijvoorbeeld aan een cliënt of bewoner te vragen hoe hij/zij de liefde ziet. Daarnaast kunnen er bij mensen natuurlijk vragen zijn die bijvoorbeeld gaan over medicatie, behandeling en ziekte in relatie tot de seksuele gezondheid. "Voor zulke vragen kun je bijvoorbeeld een seksuoloog inschakelen die – hopelijk – in je organisatie werkzaam is", zegt Ymke. Daarnaast kan het gesprek ook over praktische zaken gaan, zoals: Heeft de organisatie een 'koppelbed', zodat een partner kan blijven slapen? Kun je doorverwijzen naar sekszorg, mocht iemand daar behoefte aan hebben? Is een persoon gebaat bij meer aanraking, waardoor het lichaam ontspant, en hoe valt dit als

team te realiseren? “Tot slot is het belangrijk dat de organisatie inclusief is, ook voor bijvoorbeeld LHBTI-personen”, stelt Ymke. “Besteed bijvoorbeeld aandacht aan [Pride](#). Supersimpel, maar wel veelzeggend.”

Ymke Kelders

SIVIL-project

Cliënten zouden het best fijn vinden om met zorgmedewerkers te praten over seksualiteit en intimiteit, bleek uit een verkenning in 2016. ([Hier](#) en [hier](#) lees je meer.)

Tegelijkertijd vinden ook zij het lastig om dit onderwerp aan te snijden en zouden ze graag zien dat zorgprofessionals hierin het initiatief nemen.

Om (aankomende) zorgprofessionals hierbij te ondersteunen, ging in 2017 het SIVIL-project van start. SIVIL staat voor: Seksualiteit & Intimiteit in Verpleeghuizen: Interventies en Lerende Netwerken. Doelstelling van het project is: de aandacht voor en het bespreekbaar maken van intimiteit en seksualiteit in de ouderenzorg verbeteren.

Rutgers en Vilans geven samen vorm aan dit project om er zo aan bij te dragen dat intimiteit en seksualiteit onderdeel zijn van zorg.

Het project, dat loopt tot en met 2022, wordt gesubsidieerd door [ZonMw](#).

Samen met zorgorganisaties

In de eerste twee jaar van het project werkten Vilans en Rutgers samen met drie zorgorganisaties: Viattence, BrabantZorg en Archipel. “Die organisaties waren voorlopers; zij deden al ‘iets’ rondom seksualiteit en intimiteit”, vertelt Ymke. “We hebben toen samen gekeken: wat is er aan aanbod voor zorgverleners rondom dit thema? Wat hebben ze nog meer nodig? En dat hebben we vervolgens ontwikkeld.” Er kwamen onder meer posters, beleidshandvatten, een scholingsmap, een [e-learning](#) en

filmpjes voor het trainen van gespreksvaardigheden om hiermee zorgprofessionals in verpleeghuizen te versterken met kennis, competenties en handvatten om de thema's intimiteit en seksualiteit onderdeel van de zorg te maken.

Het CIVIL-project is inmiddels de tweede fase ingegaan: Rutgers en Vilans trainen nu nieuwe organisaties, zodat ze met dit onderwerp aan de gang kunnen en het een plek kunnen geven binnen de eigen organisatie.

Samen met het onderwijs

In de eerste fase van het project is ook met Saxion (hbo-v), Summa College (mbo Zorg en Welzijn) en Gerion (wetenschappelijk onderwijs over ouderengeneeskunde) onderzocht hoe het thema 'intimiteit en seksualiteit' meer aandacht zou kunnen krijgen in het beroepsonderwijs. (Lees [hier](#) meer.) Er zijn toen [diverse tools](#) ontwikkeld die goed toepasbaar zijn in het onderwijs. Inmiddels zijn Rutgers en Vilans bezig om samen met opleidingen te bekijken hoe het onderwerp een vaste plek kan krijgen in het onderwijs. Ze onderzoeken of dit ondergebracht kan worden in een [keuzedeel](#).

In gesprek met RVWO

Over dat laatste zijn Noëlle en Ymke in gesprek met Mieke Hollander, programmamanager van Radicale Vernieuwing Waarde-vol Onderwijs® (RVWO, zie kader). Binnen RVWO is er ook veel aandacht voor thema's als wederkerigheid en [huidhonger](#), dus er zijn veel raakvlakken. "Het is een belangrijke stap dat we nu gaan kijken hoe we samen de aandacht voor seksualiteit en intimiteit in het curriculum van het zorg- en welzijnsonderwijs kunnen verankeren", aldus Ymke.

Nieuwe podcast

Onlangs nam Mieke Hollander [een podcast](#) op met Ymke en Noëlle. Die kijken daar met plezier op terug. "Mieke stelde goede vragen", vindt Noëlle. "Verder denk ik sowieso dat een podcast, als onderdeel van het onderwijs een goede manier is om aandacht te vragen voor het thema 'seksualiteit en intimiteit in de ouderenzorg'. Het is voor professionals en mantelzorgers een waardevolle aanvulling op bijvoorbeeld websites en nieuwsbrieven. Zij kunnen dit beluisteren wanneer hen dat uitkomt. Mensen hebben verschillende leerstijlen en het is fijn dat kennis op verschillende manieren beschikbaar is."

Meer informatie (en de opgeleverde producten uit de eerste fase) is te vinden via:

- <https://www.seksindepraktijk.nl/werkterreinen/ouderenzorg/voor-zorgverleners>
- <https://www.zorgvoorbeter.nl/seksualiteit>

Over de podcasts (van RVWO)

[Radicale Vernieuwing Waarde-Vol Onderwijs®](#) vernieuwt het zorgonderwijs, zodat de zorg en ondersteuning duurzaam kunnen aansluiten bij de waarde(n) van mensen met een zorgvraag en hun naasten én zorgprofessionals hun werk met plezier doen. (Meer informatie over RVWO lees je

in de [RVWO-nieuwsbrief](#)).

In het kader van RVWO is er een [aantal podcasts](#) opgenomen voor de reeks de [WaardeCast®](#) . In deze podcasts gaat Mieke Hollander in gesprek met deskundigen over interessante onderwerpen met betrekking tot de (ouderen)zorg en het mbo- en hbo zorg- en welzijns onderwijs.

In de WaardeCast kunnen ook boeiende podcasts van anderen een plekje krijgen.

De podcasts zijn in eerste instantie bedoeld voor studenten (RVWO), al zijn ze zeker ook interessant voor anderen.

Interview: Mieke Hollander. Tekst: Femke van den Berg. Beeld Noëlle Sant: Vilans. Beeld Ymke Kelders: Rutgers.

Meer artikelen over de thema's met trefwoorden:

Thema's: [Vernieuwing onderwijs](#), [Radicale Vernieuwing Waarde-vol Onderwijs®](#)

Trefwoorden: [Onderwijs](#), [Waarde-vol onderwijs Leiden](#)